

Bevis

[Introduktion](#) - [Domstolar](#) - [Tvistemål](#) - [Brottmål](#) - [Bevis](#) - [Ordlista processrätt](#)

Frågor

- Redogör för den princip som gäller vid bevisning i rättegång?
  - Vad innebär bevisbörda?
  - Vem har bevisbördan i tvistemål?
  - Vem har bevisbördan i brottmål?
  - När anses något vara "bevisat" i tvistemål?
  - När anses något vara "bevisat" i brottmål (dvs bevisat att den tilltalade utfört den handlingen såsom åklagaren redogjort i sin gärningsbeskrivning)
  - Vad är skillnaden mellan dessa två "nivåer"?
  - Vad innebär vittnesplikt?
  - Vad är skillnaden mellan att vittna och att berätta under sanningsförsäkran?
-

Introduktion

Vid både brottmål och tvistemål gäller i stort samma övergripande principer. Det är vid den muntliga förhandlingen som bevisning ska läggas fram – det är enligt omedelbarhetsprincipen oerhört viktigt.

För bevisningen i sig gäller principen om den **fria bevisprövningen, RB 35:1**.

Fri bevisprövning, RB 35:1:

- **fri bevisföring**, parter får lägga fram all typ av bevisning
- **fri bevisvärdering**, Värdet av bevis prövas fritt av domstol

Bevisning i ett mål används för att reda ut ett händelseförlopp. Inte sällan är parterna oense om vad som inträffat. Oavsett om det är ett brott som begåtts eller om ett avtal ingåtts. En viktig fråga om bevis handlar om vem som ska bevisa vad. Generellt kan man säga att den som påstår att ett visst händelseförlopp inträffat har **bevisbördan** för det påståendet. Det gäller framför allt tvistemål.

I brottmål är det alltid åklagaren som har bevisbördan för att en tilltalad har begått det brott åklagaren yrkat.

I tvistemål är det inte en part som alltid bär bevisbördan, det varierar (mer nedan).

Bevisbördan handlar således om vem ska bevisa något – det kräver en aktiv handling i form av att skaffa fram ett bevis. T ex ett avtal, kvitto eller vittne. Har den som bär bevisbördan inte lyckats uppfylla kravet så har man inte lyckats bevisa sitt påstående och därmed kommer man inte vinna framgång i domstolen.

Ex. tvist.

Anders påstår att Britt är skyldig honom 5 000 kr. Britt vägrar betala. Anders stämmer Britt och yrkar att tingsrätten ska förplikta Britt att betala honom 5 000 kr.

För att tingsrätten ska döma till Anders fördel måste Anders bevisa att Britt är skyldig honom pengar. Bara att påstå att ett låneavtal existerar räcker inte. Anders har bevisbördan.

Om Anders kan visa ett skriftligt avtal på lånet har han, antagligen, lyckats uppfylla sin bevisbörda. (men Britt kan t ex lägga fram ett motbevis, ett kvitto på betalning)

Ex. brott

Åklagare påstår att Anders misshandlat Britt. Åklagaren måste bevisa sitt påstående genom att t ex ta in ett vittne som sett misshandeln, som kan vittna i rättssalen och styrka det åklagaren påstår.

Bevis

Det finns inga regler i lag om vilka typer av bevis som får läggas fram eller inte. Inte heller får man någon vägledning av lagen hur bevis ska värderas. Detta helt i enlighet med principen om den fria bevisprövningen. I princip kan vad som helst kan lyftas in i huvudförhandling och hur detta bedöms är upp till domarna (domstolen kan dock avvisa helt onödig bevisning, RB 35:7, bevis som tillkommit vid tex tortyr kan avvisas).

Bevisnivå

För att något ska anses bevisat i tvistemål måste omständigheten vara styrkt (ca 70-85 %). Att en omständighet är **styrkt** innebär ett lägre beviskrav än i brottmål där det ska vara ställt utom rimligt tvivel. För att något ska anses ställt **utom rimligt tvivel** ska det nästintill vara 100 procent bevisat (ca 98%). Dessa nivåer är inte helt givna, kan variera och kan egentligen inte uttryckas i procent - men det ger en fingervisning.

Beviskrav**Tvistemål - styrkt***(ca 70-85 %)***Brottmål - ställt utom rimligt tvivel***(ca 98 %)*

Bevisning i tvistemål

Vem som ska bevisa något avgörs inte sällan av lagar, där det i lagrum uttryckligen står vem som har bevisbördan (ex. 25 § AvtL och 27 § KöpL). Men ofta står det inte vem som ska bära bevisbördan. Generellt gäller att den som påstår något, bör bevisa detta (många undantag).

Käranden har ofta bevisbördan för att en rättighet uppkommit (ex rätten att få betalt av svaranden). Svarande har ofta bevisbörda för att rättighet upphört och övriga motfakta (ex att svarande aldrig haft en skyldighet att betala eller redan har betalat).

Finns ingen ledning i lag om vem som ska bevisa vad gäller principen, "den som lättast kan säkra bevisning, ska bevisa saken". Den som påstår att ett avtal har uppkommit ska förstas stå för bevisningen, genom att t ex visa upp ett skriftligt avtal.

Detsamma gäller för part som menar att innehållet i avtalet vid ett senare tillfälle har förändrats, sådan part måste visa upp bevis för detta faktum. Den som påstår att annan lånat pengar, ska bevisa detta och någon som påstår sig ha betalat ska bevisa det.

Generellt för avtal gäller således att bevisbördan ligger på den som påstår:

1. Avtal ingåtts (Anders har lånat ur pengar till Britt - låneavtal)
2. Avtalet upphört (Britt har betalat tillbaka - kvitto på betalning)
3. Avtalet är ogiltigt (Britt menar att avtalet tillkommit i strid mot regler i avtalslag)

Bevissäkring är en bra metod att undvika tvist överhuvudtaget. Ex. ska gäldenär bevisa att skuld har betalats (detta genom att spara kvitto på betalning t ex)

Bevisning i brottmål

Prövning av åtalet sker i domstol vid en muntlig förhandling. I brottmål är det åklagaren som har hela bevisbördan vilket innebär att det är åklagaren som skall bevisa att hans gärningspåstående stämmer överens med brottet i sådan grad att rätten skall kunna konstatera att det är bevisat bortom rimligt tvivel att brottet har begåtts. Detta höga beviskrav innebär att rätten inte funnit någon friande eller alternativ förklaring till fakta i målet. Den tilltalade behöver själv inte försöka bevisa sin oskuld, förklara eller bemöta påståenden.

Bilden nedan illustrerar de olika stegen en misstänkt kan passera innan man i domstol når kravet dör fällande dom "bevisat", "ställt utom rimligt tvivel".

I brottmål ställs större krav på bevisningens styrka än i tvistemål. Detta innebär t.ex. att det inte räcker med att den tilltalades skuld styrks i målet, som i tvistemål, utan den skall vara uppenbar. När man talar om "**ställt utom allt rimligt tvivel**" hamnar man således längst till höger på skalan nedan dvs. då är det bevisat att den tilltalade är skyldig. I brottmål kan man uppställa en slags beviskravslinje från "kan misstänkas" via "skäligen misstänkt", "på sannolika skäl misstänkt", "tillräckliga skäl" till "bevisat". Linjen ovan visar hur bevisningens styrka hela tiden höjs. Det slutliga kravet "ställt utom rimligt tvivel" är ett krav som betecknas som mycket högt. Dessa beviskrav finns i RB och är formulerade för tidigare steg i utredningsprocessen än den slutliga skuldfrågan.

Vittne

Enligt svensk rätt föreligger det, som huvudregel, vittnesplikt. För att upprätthålla vittnesplikten, regleras den i **36 kap.** rättegångsbalken (RB). Lagtexten medför möjlighet att genom tvång få fram bevisning med vittnesmål.

Vittnesplikten är dock förenad med undantag. Målsägande och tilltalad (i brottmål) är obehöriga att vittna. Barn och psykiskt störda personer är obehöriga att vittna. Dock gör rätten en bedömning av omständigheterna i varje enskilt fall om det är skäligt att personen hörs som vittne (**RB 36:4**). Vidare är även vissa personer som är underkastade tystnadsplikt obehöriga att vittna (**RB 36:5**).

För de personer som är vittnespliktiga finns det även speciella inskränkningar beroende på omständigheterna. I **RB 36:3 och 13:2**, stadgas att den som på något sätt är släkt med den tilltalade (i brottmål) inte är skyldig att avlägga vittnesmål, men om personen skulle vilja det ska det ske utan att ed avläggs (se nedan). I detta hänseende skiljer sig brottmålen från tvistemålen. I tvistemål är vittnen som är besläktade med någon part inte skyldiga att vittna enligt det förstnämnda lagrummet, men skulle de ändå låta sig förhöras behandlas de som vanliga vittnen och måste avlägga vittneseden **RB 36:13**.

Är personen i detta fall inte besläktad med dig, eller är denne inte barn eller psykiskt störd, ska denne sålunda vittna. Vittnar inte personen kan denne straffas. Om den som kallats som vittne inte kommer frivilligt kan han hämtas av polis, **RB 36:20**. Den som inför domstolen vägrar att vittna kan bli tvungen att betala vite och kan t o m häktas, **RB 36:21**.

Vissa yrkesgrupper som läkare och advokater behöver till följd av tystnadsplikt som huvudregel inte vittna om vad de fått reda på i tjänsten (**RB 36:5 st 2 och 4**).

Innan ett vittne hörs ska han eller hon avlägga vittnesed (**RB 36:11**).

"Jag [vittnets namn] lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag skall säga hela sanningen och intet förtiga, tillägga eller förändra."

Det finns inget "krav" på sanningsenlighet från parternas sida i en rättegång, istället blir det rättens uppgift att värdera vikten av de argument vardera parten för fram. Upplever rätten att ena parten för fram lögnaktiga uppgifter kommer rätten således att bortse från dem. Utifrån vad som framkommit i målet fattar rätten sedan sitt beslut.

Om part vid förhör under **sanningsförsäkran, RB 37:2**, i rättegång lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen gör parten sig skyldig till detta brott. Det är dock frivilligt för parterna att låta sig förhöras under sanningsförsäkran, och något som parter väljer att göra för att de hoppas att deras utsaga skall väga tyngre i bevisvärdering (om part ljugit vid förhör under sanningsförsäkran kan brottet "osann partsutsaga" vara aktuellt)

Anonyma vittnen

Som huvudregel gäller att vittnen ska uppträda öppet i svensk rätt, men genom lagen (2024:1180) om anonyma vittnen i brottmål, som trädde i kraft 1 januari 2025, infördes ett nytt undantag. Ett vittne kan numera höras anonymt i brottmål, men endast under strikta förutsättningar.

I mål med anonyma vittnen får domstolen inte känna till vittnets identitet, medan åklagaren alltid ska göra det. Identiteten hålls hemlig för den misstänkte och försvararen. Rätten kan besluta om skyddsåtgärder såsom röstförvrängning, avskärmning eller stängda dörrar under förhör.

En central begränsning är att anonymitet endast får tillämpas vid särskilt allvarliga brott, i linje med 1 § lagen om anonyma vittnen. Det får tex inte vara fråga om ett brott med lindrigare straff än 2 år.

From:

<https://www.juridik.kristiansen.nu/> - Juridik på gymnasiet

Permanent link:

<https://www.juridik.kristiansen.nu/doku.php?id=processraett:bevis>

Last update: **2026/03/11 12:30**

